

Verslag workshop “Verminderen Nederlandse voetafdruk”

Woensdag 18 november 2009, 18.00-21.00 uur, Karel V, Utrecht

Aanwezig

Namens de Taskforce: Jan Ernst de Groot (lid Taskforce, KLM), Rik Leemans (lid Taskforce, Wageningen Universiteit), Henk de Jong (waarnemend lid Taskforce, ministerie LNV)

Externe experts: Herman van Bekkem (Greenpeace), Ben ten Brink (Planbureau voor de Leefomgeving), Robbert Jan Dekker (Dekker Hout, tevens voorzitter FSC), Andries van Eckeveld (Precious Woods Europe BV), Monique Grooten (Wereld Natuur Fonds), Jan Juffermans (De Kleine Aarde), Alex Ouwehand (Stichting Noordzee), Wijnand Broer (CREM), Pita Verweij (Copernicus Instituut), Piet Wit (IUCN Werkgroep Ecologie & Ontwikkeling), Paul Wolvekamp (Both Ends)

Secretariaat Taskforce: Arthur Eijs (VROM), Erik van Zadelhoff (LNV), Miriam van Gool (EcoValue)

Verloop workshop

Na een korte introductie door de voorzitter en een presentatie door het secretariaat waren tijdens de workshop vooral de externe deskundigen aan het woord. Halverwege de workshop heeft eenieder zijn/haar belangrijkste prioriteiten en doelen op papier gezet; bijgesloten in de Bijlage (p.3).

De hoofdlijnen uit de discussie en schriftelijke input zijn op deze en de volgende pagina samengevat.

Hoofdlijnen discussie en schriftelijke input

Visie op het richtinggevende doel in 2050

Op de vraag of de aanwezigen de visie zoals verwoord in de presentatie steunden, kwam een duidelijk antwoord: ja, maar expliciet met als toevoeging dat het Fair Earth Share van 2000 moet worden gehanteerd (en niet van 2050). Anders zou er een contraproductieve stimulans voor andere landen zijn wat betreft bevolkingsgroei. “In 2050 gebruikt Nederland niet meer dan haar Fair Earth Share” wordt dus “In 2050 gebruikt Nederland niet meer dan haar Fair Earth Share anno 2000”.

Prioriteiten/kansen om doelen rond te formuleren

FINANCIËLE INSTRUMENTEN EN GELDSTROMEN

1. Vergroening belastingstelsel, met als concreet voorstel BTW differentiatie: hoger BTW voor producten met hoge voetafdruk, gecombineerd met lager BTW-niveau voor (gecertificeerde) producten met een lage voetafdruk.
2. Afschaffen perverse subsidies, zowel in visserij (GVB) als landbouw (GLB).

JURIDISCHE EN WETTELIJKE INSTRUMENTEN

3. Discussie agenderen in EU en WTO over non trade concerns; om een level playing field te bevorderen en duurzaamheid mainstream te krijgen; zelfs als NL de eerste keer verliest.
4. Verplichte transparantie produktieketens, bijvoorbeeld afkomst op produkt-etiketten, WOK. Inclusief streng toezicht op labels en keurmerken (alles heet tegenwoordig ‘duurzaam’).
5. Benutten juridisch instrumentarium, inclusief wettelijk vastgestelde milieugebruiksruimte en verbeterde handhaving illegale handel, zie rede van Professor Biezeveld van 31 maart 2009, http://www.europalawpublishing.com/environmental_law/ebook_9789089520531.pdf

STIMULEREN DUURZAME PRODUCTIE

6. Stimulering verduurzaming van ketens / certificering van producten met grote impact, hout, papier, (kweek)vis, soja, palmolie, zuivel, biomassa. Prioriteit daarbij = High Conservation Value areas; ook anticiperen op toekomstige schaarstes.
7. Streef naar biodiversiteit-neutraal produceren, analoog aan klimaatneutraal en volgens het principe van 'No Net Loss' – bij verlies elders (ruim) compenseren.
8. Voetafdruk benchmark voor bedrijven, met diverse voorstellen hoe dit uit te voeren (Biodiversiteits-scan, GRI, door accountants gecontroleerde milieujaarverslagen).
9. Meer besparing van grondstoffen dankzij o.a. innovatie, hergebruik, minder voedsel weggooien, renovatie in plaats van nieuwbouw en kozijnen later plaatsen waardoor minder slijtage (zeer simpel te implementeren; huidige nadelige praktijk puur vanuit traditie).

NAAR EEN MULTIFUNCTIONELE, DUURZAME LANDBOUW

10. Efficiënte, multifunctionele landbouw, de juiste gewassen op de juiste gronden; behoud van bodembiodiversiteit; minder industriële monocultures; innovatieve toepassingen.

MEER AANDACHT VOOR OCEANEN EN VISSERIJ OP BLAUWE PIANEET

11. Meer beschermde mariene gebieden, met name 'kraamkamers' van de zee. In combinatie met verhandelbare visrechten en meer duurzame visproductie.

MINDER CONSUMPTIE VAN VLEES EN PAPIER

12. Verminderen vleesconsumptie door stimuleren sociale norm-verandering, verwijzend naar artikel in NRC van professor Henriette Prast/WRR, zie <http://www.mejudice.nl/node/303>
Omkeren: niet 'geef het aan als u vegetarisch bent', maar 'geef het aan als u vlees wilt eten'.
13. Stimuleren e-readers, die nu vlak voor hun doorbraak zitten, op voorwaarde dat ze efficiënt energie gebruikte (op zonne-energie?) om papiergebruik te verminderen.

Ander, meer algemene advies

- a) Dankzij de grote voetafdruk heeft Nederland ook een grote kans op positieve impact.
- b) Integrale benadering van thema's als klimaat en biodiversiteit, voedsel en energie. Verbinden van thema's, niet verzuilen in individuele thema's.
- c) Meer aandacht voor mariene ecosystemen, omdat we op een blauwe planeet leven en het voor Nederland een groot deel van de ruimte uitmaakt. 6% van de territoriale wateren is beschermd gebied, slechts 0,5% van het oceaan-oppervlak daarbuiten (op land bijna 14%).
- d) Biobrandstoffen niet stimuleren, te grote concurrent voor voedselproductie en biodiversiteit.
- e) Bindende wetgeving geeft duidelijkheid. De ervaring leert dat bij vrijwillige percentuele doelstellingen voorlopers de dupe zijn als de doelen, wanneer de deadline aanbreekt, niet worden gehandhaafd. Zie ook punt 4 hierboven over actieve Nederlandse industriepolitiek.
- f) Samenwerking van concurrenten aan duurzame ketens binnen een sector is mogelijk met de juiste mechanismes (zie voorbeeld The Forest Trust, zie www.tropicalforesttrust.com).
- g) Bij financiële mechanismes uitgaan van het principe de Vervuiler Betaalt.
- h) Consument keuzevrijheid laten, maar wel voorlichten en handelingsperspectief bieden.
- i) Actieve voorlichting over biodiversiteit / natuurkapitaal aan diverse doelgroepen (jeugd, bedrijfsleven, nationale en regionale overheden). Het thema wordt nog onvoldoende begrepen. Biodiversiteit is vaag ; bossen en oceanen zijn duidelijk maar wat is hun waarde?

Bijlage: Prioriteiten en doelen zoals schriftelijk geformuleerd door deelnemers

Herman van Bekkem, Greenpeace

Doelen Nederland voor 2020 en verder

1. Geïntegreerde visie en beleid op gebied van milieu, landgebruik, agrobiodiversiteit, technologie ontwikkeling.
2. Betaal boeren voor kwaliteit in plaats van kwantiteit.
3. Landbouwbeleid ≠ korte termijn economisch eblang van de Nederlandse sector, maar heeft geïntegreerde lange termijn en internationale visie.
4. Strikte, bindende, controleerbare en transparante regels in plaats van vrijwilligheid en polderen.
5. Vergaande vergroening van de belastingen.
6. Bevordering (financieel, onderzoek etc) van agrobiodiversiteit in brede zin als adaptatie voor klimaatsverandering.
7. Natuur sluiten voor desconstructieve activiteiten.
8. Beschermde gebieden op zee en moratoria in bosgebieden.
9. Gebruik de crisis als kans voor verduurzaming, in plaats van gelegenheidsargument voor natuur- en biodiversiteits-beschadiging voor korte termijn economie.

Ben ten Brink

1. Vlees verminderen met 50%.
2. Verschuiving van rood (10%) naar wit vlees (90%).
3. Hout en paper consumptie stevig omlaag.
4. Geen biofuels.
5. Halveer reële footprint Nederland in 2020 ten opzichte van 2009.
6. Energie – CO₂-emissie op 450 ppm doel.
7. No Net Loss sectoren.
8. Internationale dierenhandel aanpakken (Rotterdam).

Wijnand Broer, CREM

1. GRI richtlijnen van duurzaamheidsverslaglegging gaan van input/output focus naar ecosysteemdiensten (= werkelijke impact).
2. Bied de hoognodige praktische vertaling van wat biodiversiteit is en wat het meer is dan traditionele milieuzorg / traditioneel milieubeleid. Meeste bedrijven en overheden weten niet wat het is en vooral: wat het betekent in de praktijk.
3. Biodiversiteit wordt meegekoppeld met bestaande MVO initiatieven (incl duurzaam inkopen) van overheid, MVO Nederland, IDH en rond de MDG's.
4. Staar je niet blind op daadwerkelijke impact (kost teveel tijd) maar begin direct met focus op drukfactoren (zonder te weten wat het effect is).
5. Bedrijven worden verplicht om, indien (provinciaal?) vergunningplichtig, een biodiversiteitsprofiel op te stellen en verbeterplan gefaciliteerd door instrumentarium (bijvoorbeeld scan) en desnoods subsidie. Eventueel starten met speerpuntsectoren. Uiteindelijk gekoppeld aan een BPN: Biodiversiteits Prestatie Norm – niet vrijwillig. Bedrijven, niet consument.
6. Maak de voetafdruk op begrijpelijke manier zichtbaar voor branches en bedrijven (inclusief retail). Biodiversity for dummies / wiki voor grondstoffen en biodiversiteit.

Alfabetisch zoeken op grondstoffen => info: problematiek t.a.v biodiversiteit en handelinsperspectief. Anders blijft het een wetenschappelijke discussie.

7. Discussie rond illegaliteit van ketens (nu vooral voorbehouden aan hout) wordt uitgebreid naar andere grondstoffen, te beginnen met de grote drivers van verlies van biodiversiteit (soja, etc). Aansprakelijkheid (juridisch) of/en reputatieschade spelen een belangrijke rol.
8. Milieuheffing of milieusubsidie op belastende/groene producten, ook als het systeem/de beoordeling niet waterdicht is. Biodiversiteit is een belangrijk criterium.

Robbert Jan Dekker

1. Toegang illegaal gekapt hout uitsluiten op de Nederlandse markt (indien nodig EU/WTO rechtszaak aangaan, zelfs als Nederland deze verliest).
2. Certificering verplicht stellen op alle producten die een grote impact hebben op de ecologische voetafdruk: vlees, zuivel, soja, plamolie, vis, hout, papier.
3. Consumenten volledig informeren over herkomst en productiewijzen van bovenstaande producten.

Andries van Eckeveld

1. Consumenten besparen om 'foute' producten te kunnen kopen. Per sector uit te werken (smart), bijvoorbeeld hout => FSC; vis => MSC; Bouw => EPC1; etc.
2. Bedrijven stimuleren richting 'footprint-vriendelijke' producten:
 - a. Eerst stimuleren, daarna regelgeving
 - b. BTW-tarief als mechanisme
3. Linken van meerdere ketens die nu niet logisch samenwerken: => integrale benadering (zie bijdrage WWF), bijvoorbeeld hout, chemie, energie, CO₂, bos.
Dit geldt voor alle thema-velden. Win-win situatie meest belangrijk.
4. Kiezende Overheid – keuzes maken.
5. Verplichte ranglijst per sector op gebied van biodiversiteit
=> mechanisme: schandpaal effect, prikkel om niet onderaan te staan.

Monique Grooten

1. In 2015 zijn alle vrijwillige certificerings systemen overgenomen in wetgeving.
2. Elk bedrijf heeft een papierreductie-doelstelling.
3. E-readers op zonne-energie.
4. In 2010 heeft de Nederlandse overheid de Ecologische Voetafdruk geaccepteerd als duurzaamheidsindicator.
5. In 2010 heeft de Nederlandse overheid de rol van facilitator vervangen door katalysator.
6. Niet de keuze aan consumenten overlaten.
7. Paradigmashift
8. Doorbraak forceren (desnoods met verboden in NL ook al levert dit EU/WTO zaken op).
9. Land use planning.
10. Ecosysteem als uitgangspunt voor landgebruik.
11. BTW discussie.
12. Nederland pakt biodiversiteit integraal aan en verbindt departementen EZ/LNV/ VROM.
13. Nederland investeert in Biobased Economy vanuit een visie op land competitie.
14. Kijk naar Duits feed-in systeem.
15. Buy better, buy less.

Henk de Jong

1. Visserijreservaten
2. Geïntegreerde benadering vanuit voedselzekerheid, klimaat en biodiversiteit
3. Te nemen maatregelen doorzeker op alle drie gebieden. Zie biofuels paniek.

Jan Juffermans

1. Feed-inn systeem invoeren (zoals Duitsland) http://en.wikipedia.org/wiki/Feed-in_Tariff
2. De vervuiler betaalt (in landbouw, energie en mobiliteit).
3. Duurzame renovatie in plaats van slopen en dan weer (duurzame) nieuwbouw.
4. Perverse subsidies stoppen.
5. Gebruiker van grondstoffen, grond en ecosysteemdiensten, betaalt.
6. Quotering CO₂ eerst => CO₂ equivalent.
7. Quotering dan naar Footprint (met maximale keuzevrijheid).
8. Vlees duurder (klimaattax).
9. Op alles een klimaatheffing/tax in verhouding tot broeikasgassen.
10. Idee professor Prast => wisseling, van vlees naar vegetarische cultuur.
11. Internationale footprint tax naar grootte footprint.
12. Beterhof: een footprintheffing in verhouding tot de voetafdruk van de producten.
13. Fair Competition of Level Playing Fields (= ook punt 2).
14. Ecosysteem-rechten van volgende generaties formuleren en handhaven.
15. Verlies voedsel in keten stoppen ($\pm 35\%$).
16. Verbod op alleen de claim 'duurzaam', maar voortaan 'duurzaam, omdat a,b etc (zie AH).

Rik Leemans

1. Reduceren footprint => gewonnen ruimte wordt beschermd gebied.
2. 10 – '% MSC vis in 2020' wordt visvrij gebied.
3. Geen betutteling maar omdenken; geen business as usual.
4. Horizontale (thematisch) en verticale (macro, meso, micro) integrale benadering.
5. Trendsetters beïnvloeden => gadgets.
6. Consumptie en productie Cradle to Cradle (C2C).
7. Energie, voedsel, vezels: gezamenlijke aanpak klimaat en biodiversiteit.

Alex Ouwehand

1. Wettelijk vastleggen vrijwillige certificering.
2. Handelingsperspectief.
3. Heldere, begrijpelijke doelen.
4. Educatie.
5. Draagvlak creëren.
6. Marketing.

Bijvoorbeeld: voedsel (vis, vlees, water, fruit), eiwitten en calorieën

Pita Verweij

1. 2020: herkomst van alle producten en grondstoffen is bekend; productie vindt niet plaats ten koste van High Conservation Value Areas.
2. 2020: 10% reductie van het areaal (agroindustriële) monocultures ten behoeve van multifunctionele landbouw.

3. Tegengaan van ongewenste indirecte effecten/verplaatsing van landgebruik:
 - a. produktieverhoging bestaande landbouwgrond en efficiëntie (cascadering)
 - b. gedegradeerde gronden
 - c. reststromen biomassa
4. Verdisconteren van milieukosten in prijzen van producten middels totaaltax voor alle milieucomponenten: klimaat, biodiversiteit, watervoetafdruk, claim op biocapaciteit.

Piet Wit

1. No Net Loss: biodiversiteit-neutraal.
2. In 2050 gebruikt Nederland niet meer dan haar fair share zoals dat in 2000 was.
3. In 2030 is de voetafdruk van de Nederlandse overheid gelijk aan de Fair Earth Share 2000 (inclusief sectoren als het leger).
4. In 2015 is er wetgeving die bepaalt dat alle bedrijven een milieujaarverslag inleveren dat is geaccordeerd door een milieu-accountant.
5. Alle biomassa-energieproductie gaat niet ten koste van bestaande biodiversiteit (2009), noch concurreert dit met voedselgewassen. Dit wordt gecertificeerd en gesanctioneerd door wetgeving (2015).
6. In 2015 zijn alle perverse subsidies waarbij biodiversiteit lijdt onder stimulerende overheidsmaatregelen afgebouwd.
7. Meer hergebruik/meer efficiëntie.
8. Consumptiepatronen aangepast (bijvoorbeeld vleesconsumptie).
9. Bevolkingspolitiek mondiaal.
10. De biodiversiteit-impact van Nederland transportland is in 2050 gehalveerd.
11. Er is een internationaal handelssysteem voor biodiversiteit-impacts (BD-credits), vergelijkbaar met de C-credits (2030). Nederland betaalt de opzet hiervan (NL gidsland).
12. No Net Loss principe geldt voor alle personen, biologisch zowel als rechtspersonen (overheid, bedrijven, NGO's).

Paul Wolvekamp, Both ENDS

1. In 2020 sorteren alle financiële instellingen (onder toezicht van het Ministerie van Financiën) aantoonbaar en controleerbaar netto of positief effect op belangrijke habitats van biodiversiteit – voor einde van kabinet Balkenende IV. Voor 2015 wordt regelgeving geïmplementeerd (met name in fiscale sfeer –rapportage verplicht). Tobin tax?
2. 25% aandeel nieuwe werkgelegenheid in sfeer van duurzaamheid en verduurzaming (werkgelegenheid en added value, windenergie, grondstof, ha) – ‘Sarkozy’.
3. Voor 2014 is inkoopbeleid overheid netto / positief ten aanzien van biodiversiteit; behoud van bron van sociaal-economische overleven’.
4. 1% BNP overdracht ten behoeve van biodiversiteit behoud internationaal voor 2015.